

Західноукраїнський ресурсний центр
Східноукраїнський центр громадських ініціатив

В. ФІЛІПОВСЬКИЙ, М. КРУЖИЛІН, В. САБІНІН

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ ЗА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ

Практичний посібник

С/Н»,

Ор • тр (І. ДГОТОВИ і підношення «...» іі»
гору влади,
органів місцевої самоврядування, -срін , /уржзвник
підприємств, уст ,ов та організацій 69107, м
Запоріжжя, пр. Леніна, 162

Я

м. Івано-Франківськ
«Лілея-НВ»

УДК 352:[343.35:343.8](477)(76) ББК67.9(4Укр)40я7-5+67.9(4Укр)408я7-5

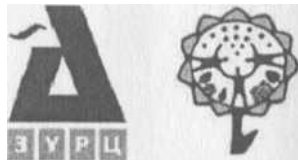
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ ЗА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ / [Філіповський В., Кружилін М., Сабінін В.]; Західноукраїнський ресурсний центр. Проект «Програма підтримки ініціатив у сфері захисту інтересів населення» за підтримки Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччини.

У посібнику розглянуто питання антикорупційної стратегії у місцевому самоврядуванні, формування негативного ставлення населення до корупції, участі громадськості у формуванні, реалізації та моніторингу антикорупційної політики, запровадження інституту добросовісних викривачів фактів корупційних правопорушень, відповідальності за корупційні злочини та адміністративні корупційні проступки.

Для громадських активістів, депутатів міських рад, сільських, селищних і міських голів, посадових осіб місцевого самоврядування.

Auswärtiges Amt

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. КОРУПЦІЯ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ	7
1.1. Поняття корупції.....	7
1.2. Суб'єкти, на яких поширюється дія Закону про запобігання корупції	9
1.3. Корупційні правопорушення.....	10
2. СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ.....	15
2.1. Механізм отримання корупційної поведінки та вибору на користь правомірної діяльності.....	15
2.2. Загальні умови запобігання корупції.....	20
2.2.1. Гласність.....	20
2.2.2. Відкритість	22
2.2.3. Прозорість	26
2.2.4. Механізм підзвітності і підконтрольності.....	28
2.2.5. Механізм соціальної відповідальності	31
3. СТВОРЕННЯ НЕЗАЛЕЖНИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	44
3.1. Міжнародні стандарти щодо створення незалежного органу (органів) у сфері запобігання і протидії корупції	44
3.2. Національне агентство з питань запобігання корупції	48
3.3. Національне антикорупційне бюро	55

4. УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	59
4.1. Діяльність громадськості із запобігання і протидії корупції	59
4.2. Права громадськості в діяльності із запобігання і протидії корупції.....	61
4.3. Виявлення корупційних правопорушень за участі громадськості.....	62
4.4. Громадський контроль за діяльністю незалежних органів у сфері запобігання і протидії корупції.....	68
4.5. Посилення громадського контролю задля запобігання корупції у місцевих радах.....	70
4.6. Формування негативного ставлення у жителів до корупції..	72
5. ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КО РУ П ЦІЙ НІ ПРАВОПОРУ ШЕН НЯ	75
5.1. Відповідальність за корупційні злочини.....	75
5.1.1. Кримінальна відповідальність за привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем	75
5.1.2. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	78
5.2. Відповідальність за адміністративні корупційні проступки	92

ВСТУП

Корупція є однією з причин, яка привела до масових протестів в Україні наприкінці 2013 - на початку 2014 року. Її подолання було і залишається одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях.

За даними досліджень громадської думки, які наприкінці 2013 року провела Міжнародна фундація виборчих систем (IFES), корупція в Україні викликала особливе занепокоєння у 47-ми відсотків громадян і входила до однієї із найбільших проблем, які хвилюють суспільство. Разом з цим понад половина населення схильна до вчинення корупційних правопорушень у разі, якщо це може сприяти розв'язанню проблеми. У 2012 і 2013 роках за даними опитувань, які у 176-ти країнах світу проводила міжнародна організація «Transparency International», наша країна виявлялася однією з найкорумпованіших у світі (144-те місце).

Для подолання корупції в нашій країні потрібні політична воля, реальні реформи у сфері протидії корупційним правопорушенням, ефективна діяльність органів правопорядку щодо їх виявлення, формування негативного ставлення населення до корупційних проявів, активна участь громадськості у викритті фактів корупції.

Реальні реформи пов'язані з ухваленням та реалізацією законів, які відповідають сучасним викликам і найкращим світовим зразкам антикорупційної стратегії. У жовтні 2014 року Верховна Рада України ухвалила і Президент України підписав ряд ключових антикорупційних законів, зокрема: Закон України «Про засади антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки»; Закон

України «Про запобігання корупції»; Закон України «Про Національне антикорупційне бюро».

Антикорупційна стратегія передбачає визначення комплексу першочергових заходів, спрямованих на зменшення рівня корупції в Україні та формування законодавчої бази для подальших антикорупційних реформ. Закон «Про запобігання корупції» передбачає комплексне реформування системи протидії корупції відповідно до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних держав. Створюють Національне агентство з питань запобігання корупції.

Важлива роль у формуванні й реалізації державної антикорупційної політики, а також запобіганні корупції на державному, регіональному та місцевому рівнях належить громадськості. Без активної участі громадськості успіх у справі запобігання корупції неможливий.

Цей посібник призначений для надання практичної допомоги громадським активістам, депутатам місцевих рад, посадовим особам місцевого самоврядування у вивченні антикорупційного законодавства та залучення громадськості до запобігання корупції у місцевому самоврядуванні.

1. КОРУПЦІЯ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

1.1. Поняття корупції

Визначення поняття корупції наводиться у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року №1700-УІІ (далі - Закон про запобігання корупції) - вводить у дію з 24.04.15, і у статті 1 Закону України «Про запобігання і протидію корупції» від 7 квітня 2011 року №3206-УІ (далі - Закон про засади запобігання і протидію корупції) - діє до 24 квітня 2015 року в частині, що не суперечить Законові про запобігання корупції.

КОРУПЦІЯ - ВИКОРИСТАННЯ ОСОБОЮ, ЗАЗНАЧЕНОЮ У ЧАСТИНІ 1 СТАТТІ 4 ЗАКОНУ ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ, НАДАНИХ ЇЇ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЧИ ПОВ'ЯЗАНИХ З НИМИ МОЖЛИВОСТЕЙ З МЕТОЮ ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ АБО ПРИЙНЯТТЯ ТАКОЇ ВИГОДИ ЧИ ПРИЙНЯТТЯ ОБІЦЯНКИ/ПРОПОЗИЦІЇ ТАКОЇ ВИГОДИ ДЛЯ СЕБЕ ЧИ ІНШИХ ОСІБ АБО ВІДПОВІДНО ОБІЦЯНКА/ПРОПОЗИЦІЯ ЧИ НАДАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ОСОБІ, ЗАЗНАЧЕНІЙ У ЧАСТИНІ ПЕРШІЙ СТАТТІ З ЦЬОГО ЗАКОНУ, АБО НА ЇЇ ВИМОГУ ІНШИМ ФІЗИЧНИМ ЧИ ЮРИДИЧНИМ ОСОБАМ З МЕТОЮ СХИЛИТИ ЦЮ ОСОБУ ДО ПРОТИПРАВНОГО ВИКОРИСТАННЯ НАДАНИХ ЇЇ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЧИ ПОВ'ЯЗАНИХ З НИМИ МОЖЛИВОСТЕЙ (рис. 1).

Одержання⁴
або прийняття
неправомірної
вигоди

Обіцянка
чи надання
неправомірної
вигоди

Службові повноваження або пов'язані з ними
можливості

Рис. 1. Спокуса корупції

Під **неправомірною вигодою** розуміються грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав (рис.2).

Гроші та інше майно

Переваги

Послуги

Нематеріальні активи

Обіцяють,
пропонують,
надають або
одержують
без законних
на те підстав

Неправомірна
вигода

Інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру

Рис. 2. Неправомірна вигода

1.2. Суб'єкти, на яких поширюється дія Закону про запобігання корупції

Коло суб'єктів, на яких поширюється дія Закону про запобігання корупції, досить широке і починається з осіб, уповноважених на виконання функцій держави (частина перша статті 3 Закону про запобігання корупції).

Так, зокрема суб'єктами, на яких поширюється дія Закону про запобігання корупції, є Президент України, Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр, інші члени Кабінету Міністрів, народні депутати Верховної Ради України і т. д. До цього переліку входять усі державні службовці, рядовий і начальницький склад органів внутрішніх справ, усі судді, посадові і службові особи прокуратури та інших державних органів.

Суб'єктами, на яких поширюється дія Закону про запобігання корупції, є також особи, які для цілей цього Закону прирівняні до осіб, уповноважених на виконання функцій держави.

До них відносяться посадові особи державних підприємств, установ і організацій; особи, які не є державними службовцями, але надають відповідні публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керівники, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді, коли вони виконують ці функції, інші особи, визначені законом); особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків як юридичні особи приватного права, чи перебувають з ними у трудових відносинах.

У місцевому самоврядуванні до суб'єктів, на яких поширюється дія Закону про запобігання корупції, віднесено:

1) депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів (підпункт «б» пункту 1-го частини 1-ї статті 3-ї Закону про запобігання корупції);

2) посадових осіб місцевого самоврядування (підпункт «в» пункту 1 частини 1 статті 3-ї Закону про запобігання корупції);

3) осіб, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб,

уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування:

а) посадових осіб юридичних осіб публічного права, які не зазначені в пункті 1 частини першої цієї статті (підпункт «а» пункту 2-го частини 1-ї статті 3-ї Закону про запобігання корупції). У місцевому самоврядуванні юридичними особами публічного права є комунальні підприємства, установи й організації;

б) осіб, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги. До них віднесено аудиторів, нотаріусів, оцінювачів, а також експертів, арбітражних керівників, незалежних посередників, членів трудового арбітражу, третейських суддів, коли вони виконують ці функції, інших осіб, визначених законом (підпункт «б» пункту 2-го частини 1-ї статті 3-ї Закону про запобігання корупції);

4) осіб, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків як юридичні особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інших осіб, які не є службовими особами та перебувають з підприємствами, установами, організаціями в трудових відносинах, - у випадках, передбачених цим Законом (пункту 3-ї частини 1-ї статті 3-ї Закону про запобігання корупції).

1.3. Корупційні правопорушення
КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ - ДІЯННЯ, ЩО МІСТИТЬ ОЗНАКИ КОРУПЦІЇ, ВЧИНЕНЕ ОСОБОЮ, ЗАЗНАЧЕНОЮ У ЧАСТИНІ ПЕРШОЇ СТАТТІ З ЗАКОНУ ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ, ЗА ЯКЕ ЗАКОНОМ ВСТАНОВЛЕНО КРИМІНАЛЬНУ, АДМІНІСТРАТИВНУ, ДИСЦИПЛІНАРНУ ТА/АБО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.

Суб'єктивний бік корупційного правопорушення полягає в тому, що особа усвідомлює протиправність свого діяння, передбачає його наслідки і бажає або свідомо допускає ці наслідки. Характерною особливістю корупційних правопорушень є умисне вчинення суб'єктом-право- порушником дій, наслідком яких вони стали.

Відповідно корупційні правопорушення не можуть бути вчинені

з необережності, на відміну від інших правопорушень, які можуть бути вчинені як умисно, так і з необережності.

Об'єктивна сторона корупційного правопорушення полягає в тому, що вони можуть бути результатом активних дій або бездіяльності.

Залежно від тяжкості наслідків корупційні правопорушення поділяються на **корупційні злочини** і **адміністративні корупційні правопорушення або проступки** (рис. 3).

Рис. 3. Корупційні правопорушення: злочини і адміністративні проступки

Корупційні злочини завжди є результатом певних активних дій особи.

Адміністративні корупційні проступки можуть бути результатом певних активних дій або бездіяльності особи.

Відповідно до частини 1-ї статті 11-ї Кримінального кодексу України (ККУ) **злочином** є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Корупційними злочинами в місцевому самоврядуванні

визнають такі правопорушення:

а) привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (частини 2—3-ї статті 191-ї ККУ);

б) злочини у сфері професійної та службової діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, зокрема:

зловживання владою або службовим становищем (стаття 364-га ККУ);

зловживання повноваженнями, яке здійснюють особи, що надають публічні послуги (стаття 365-2 ККУ); службове підроблення (стаття 366-га ККУ); службову недбалість (стаття 367-ма ККУ); прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (стаття 368 ККУ); незаконне збагачення (стаття 368-2);

підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (стаття 368-3 ККУ);

підкуп особи, яка надає публічні послуги (стаття 368-4 ККУ); пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі (стаття 369-га ККУ);

зловживання впливом (стаття 369-2 ККУ);

провокацію підкупу (стаття 370-га).

Зауважмо, що відповідно до частини 3-ї статті 18-ї ККУ службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особу наділяють повноважний орган державної влади, орган місцевого самоврядування, центральний орган державного управління із спеціальним статусом, повноважний орган чи повноважна служба

особа підприємства, установи, організації, суд або закон.

Відповідно до статті 9-ї Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУАП) **адміністративним правопорушенням (проступком)** визнають протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

КУАП (розділ 13-А) визначає такі **адміністративні корупційні правопорушення (проступки)**:

- 1) порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4 КУАП);
- 2) порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) (стаття 172-5 КУАП);
- 3) порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6);
- 4) порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (стаття 172-7);
- 5) незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8);
- 6) невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9).

2. СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

2.1. Механізм стримання корупційної поведінки та вибору на користь правомірної діяльності

Існує два головні чинники стримання корупційної поведінки:

- 1) етична вихованість, моральність людини;
- 2) аналіз та оцінка людиною очікуваних втрат від корупційної поведінки (тобто морального тягаря, пов'язаного з імовірністю викриття та покарання) і усвідомлення потенційних переваг правомірної поведінки¹ (рис. 4).

Рис. 4. Головні чинники стримання корупційної поведінки

¹ В. Соловійов. Теорія «раціонального злочину» як підґрунтя для антикорупційної політики // Вісник Національної академії державного управління «Філософія, методологія, теорія та історія державного управління». - № 11. - 2011. - С. 39-48.

З позицій філософського підходу корупційну поведінку має стримувати етична вихованість і моральність людини.

Чому люди повинні проникатися питаннями моралі? Класична філософія дає три відповіді на це питання, і це:

1) потреба бути чесним щодо власної раціональної (тобто розумної) природи (Кант);

2) прагнення до самовдосконалення і самореалізації (Арістотель);

3) усвідомлення, що невиконання своїх обов'язків перед співвітчизниками може призвести до соціального хаосу і війни (Томас Гоббс).

Доброчесна людина керується раціональними вимогами покладених на неї обов'язків і не потребує зовнішніх стимулів і обмежень. Для неї очевидним є той факт, що корупційна дія суперечить морально-етичним нормам і правилам. Ці правила не можна порушувати, якщо бути чесною перед собою і людьми. Корупційна поведінка асоціюється у свідомості такої людини з відповідним морально-етичним тягарем.

Етичне виховання людини починається з раннього з дитинства і триває протягом усього життя. Невід'ємна частина етичного виховання - засвоєння людиною загальнолюдських норм моралі, формальних і неформальних кодексів етичної поведінки та найкращих культурних надбань і традицій свого народу, формування поваги до прав інших людей, створення і підтримання людиною своєї доброчесної репутації, відчуття своєї честі та гідності.

Все це робить для етично вихованої, моральної людини корупційну поведінку неприпустимою.

Економічний підхід до проблеми стримання корупції бере свій початок від поглядів англійського філософа кінця XIX сторіччя Стюарта Мілля щодо слабкості та схильності людини до помилок і недостатності мотивів моральності для того, щоб заставити її не порушувати закон. З позицій економічного підходу в людини має існувати очікування та боязнь покарання за корупційну поведінку, що примушує її аналізувати й оцінювати потенційні переваги і

очікувані втрати від корупційної поведінки.

Класичну економічну модель сучасної злочинності - теорію «раціонального злочину» розробив професор Чиказького університету Генрі Беккер. Ця теорія завоювала широку популярність, і її стали засто'совувати в процесі аналізу законодавства й ухвалення судових рішень. Її авторові присуджено Нобелівську премію «за поширення сфери мікроекономічного аналізу на широкий спектр людської поведінки і взаємодії, включаючи неринкову поведінку»².

За теорією «раціонального злочину» потенційний правопорушник свідомо чи підсвідомо аналізує й оцінює очікувані втрати від корупційної поведінки і робить свій вибір між правопорушенням і правомірною поведінкою.

Це циклічний процес, який включає чотири послідовні етапи:

- 1) аналіз наявних можливостей, прогноз ймовірної особистої вигоди, прибутку, позитивних результатів від корупційного вчинку;
- 2) аналіз і прогноз можливих ризиків, небезпек, збитків, зазнавання поразки (в разі розкриття корупційного злочину);
- 3) оцінку можливих «за» (отримання вигоди, переваг) і «проти» (зазнавання збитків, втрат, покарання) та ухвалення рішення;
- 4) реалізацію ухваленого рішення щодо вчинення корупційного правопорушення чи утримання від нього (рис. 5).

² Воспитание добпорядочности и борьба с коррупцией в оборонном секторе: Сборник материалов (конпендиум) положительного опыта / КАТО. Женевский центр демократического контроля над вооружёнными силами. - Женева - Киев, 2010. - С. 15-20.

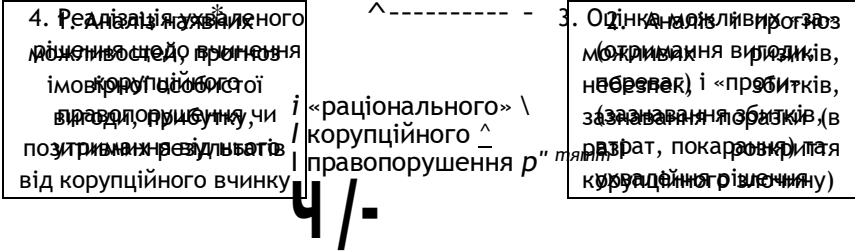

Рис. 5. Цикл «раціонального» корупційного правопорушення

Загроза покарання за ймовірне корупційне правопорушення для потенційного правопорушника посилюється, якщо підвищуються ймовірність викриття правопорушення та ймовірність притягнення до відповідальності правопорушника в разі викриття відповідного правопорушення, а також посилюється суворість покарання (рис. 6).

Рис. 6. Усвідомлення потенційним правопорушником загрози покарання

Зрозуміло, що при низькій імовірності викриття правопорушення можуть не спрацювати притягнення до відповідальності і суворість покарання.

За високої ймовірності викриття правопорушення, але низької ймовірності притягнення правопорушника до відповідальності не спрацьовує суворість покарання, хоча неадекватно низька суворість покарання за правопорушення може також нівелювати вплив загрози покарання.

Серед економічних чинників найстримуванішими є висока ймовірність викриття правопорушення і висока ймовірність притягнення правопорушника до відповідальності, тому що високою виявляється навідворотність покарання.

Саме висока невідворотність покарання є більшою Гарантією отримання корупції, ніж посилення санкцій за корупційні правопорушення.

Корислива особа, потенційний корупційний злочинець, схиляється до корупційного вчинку доти, доки очікувані максимально виправдані потенційні втрати від участі в корупційних діях менш мінімальних потенційних переваг від такої участі і не почнуть перевищувати ці переваги.

За інших рівних умов корислива особа, схильна до ризиків, може з більшою імовірністю опинитися в ролі корупційного правопорушника.

Морально-етичний тягар корупційної поведінки і посилення загроза покарання за корупційні правопорушення, діючи разом, стримують корупційні дії і примушують людину робити вибір на користь правомірної поведінки (рис. 7).

V Відсутність
моральної
поводки

Усвідомлення
поводки за
корупційні

Рис. 7. Механізм осі... исть правомірної

2.2. Загальні умови запобігання корупції

Загальними умовами запобігання корупції є:

- 1) прозорість діяльності органів публічної влади (органів державної влади і органів місцевого самоврядування) і юридичних осіб публічного права;
- 2) підзвітність органів публічної влади і юридичних осіб публічного права;
- 3) підконтрольність органів публічної влади і юридичних осіб публічного права;
- 4) відповідальність органів публічної влади і юридичних осіб публічного права, їхніх посадових осіб.

2.2.1. Гласність

У статті 4-й Закону України «Про місцеве самоврядування» (1997) одним із основних принципів місцевого самоврядування визначено **гласність** (третім по порядку після народовладдя і законності).

Гласність є політичним терміном, яким позначається режим максимальної відвертості в діяльності органів публічної влади і свободи інформації. Термін започатковано у 80-ті роки минулого сторіччя у колишньому СРСР як компонент політики перебудови, яка полягала в істотному послабленні цензури та знятті інформаційних бар'єрів, які існували в радянському суспільстві.

Відповідно до частини 16-ї статті 46-ї Закону України «Про місцеве самоврядування» **сесії ради проводять гласно** із забезпеченням права кожного бути присутнім на них, крім випадків, передбачених законодавством. Порядок доступу до засідань визначає рада відповідно до закону. Протоколи сесії ради є відкритими, їх оприлюднюють і надають на запит відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування підлягають обов'язковому оприлюдненню та наданню за запитом відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації». Проекти актів органів місцевого самоврядування оприлюднюють в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», крім випадків виникнення надзвичайних ситуацій та інших невідкладних випадків, передбачених законом, коли такі проекти актів оприлюднюють негайно після їх підготовки.

В актах та проектах актів органів і посадових осіб місцевого самоврядування не може бути обмежено доступ до інформації про витрати чи інше розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним чи комунальним майном, зокрема про умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та назви юридичних осіб, які отримують ці кошти або майно, а також до іншої інформації, обмеження доступу до якої заборонено законом (частина 11-та Закону України «Про місцеве самоврядування»).

Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляють, розглядають, ухвалюють та оприлюднюють у порядку, встановленому Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (частина

12-та Закону України «Про місцеве самоврядування»).

Гласність асоціює з ширшим поняттям «відкритість», яке застосовують в європейській правовій практиці.

2.2.2. Відкритість

Відкритість органів публічної влади і юридичних осіб публічного права є протилежністю секретності, означає зобов'язання розпорядників публічної інформації розкривати її (за винятком інформації, яку за законом віднесено до державної таємниці), а також право доступу кожного члена суспільства на її отримання. Відкритість, з одного боку, стримує корупційну поведінку, а з другого - сприяє підвищенню довіри населення до органів публічної влади і юридичних осіб публічного права.

Відповідно до статті 1-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації» (2011) **публічна інформація** - це відображена та задокументована будь-якими засобами і на будь-яких носіях інформація, яку суб'єкти владних повноважень отримали або створили в процесі виконання своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

Спосіб доступу до публічної інформації може бути пасивний (інформацію оприлюднюють, і людині не потрібно вчиняти активні дії з її запитування) і активний (людина подає запит на отримання інформації).

Згідно з частиною 1-ю статті 15-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації» розпорядники інформації зобов'язані **оприлюднювати:**

1) інформацію про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси (структуру й обсяг бюджетних коштів, порядок та механізм їх витрачання тощо)-

2) нормативно-правові акти, акти індивідуальної дії (крім

внутрішньоорганізаційних), які ухвалив розпорядник, проекти рішень, що підлягають обговоренню, інформацію про нормативно-правові засади діяльності;

3) перелік та умови отримання послуг, які надають ці органи, форми і зразки документів, правила їх заповнення;

4) порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності;

5) інформацію про систему обліку, види інформації, яку зберігає розпорядник;

6) інформацію про механізми чи процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації;

7) плани проведення та порядок денний своїх відкритих засідань;

8) розташування місці», де надають потрібні запитувачам форми і бланки установи;

9) загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку;

10) звіти, зокрема щодо задоволення запитів на інформацію;

11) інформацію про діяльність суб'єктів владних повноважень, а саме про:

їхні місцезнаходження, поштову адресу, номери засобів зв'язку, адреси офіційного веб-сайту та електронної пошти;

прізвище, ім'я та по батькові, службові номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти керівника органу і його заступників, а також керівників структурних та регіональних підрозділів, основні функції структурних і регіональних підрозділів, крім випадків, коли ці відомості належать до інформації з обмеженим доступом;

розклад роботи та графік прийому громадян;

вакансії, порядок і умови проходження конкурсу на заміщення вакантних посад;

перелік та умови надання послуг, форми і зразки документів, потрібних для надання послуг, правила їх оформлення;

перелік і службові номери засобів зв'язку підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління, і їхніх керівників, крім підприємств, установ та організацій, створених для

конспірації, оперативно-розшукової або контррозвідальній діяльності;

порядок складання, подання запити на інформацію, оскарження рішень суб'єктів владних повноважень, їхніх дій чи бездіяльності;

систему обліку, види інформації, якою володіє суб'єкт владних повноважень;

12) іншу інформацію про діяльність суб'єктів владних повноважень, порядок обов'язкового оприлюднення якої встановлено законом.

Зазначена в частині 1-й цієї статті інформація підлягає обов'язковому оприлюдненню невідкладно, але не пізніше п'яти робочих днів з дня затвердження документа. У разі наявності в розпорядника інформації офіційного веб-сайту таку інформацію оприлюднюють на веб-сайті із зазначенням дати оприлюднення документа і дати оновлення інформації (частина 2-га статті 15-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Перелік способів оприлюднення публічної інформації не обмежений і залежить лише від інформаційних можливостей її розпорядника. Це може бути офіційне друковане видання, офіційний веб-сайт у мережі Інтернет, інформаційний стенд або будь-який інший спосіб оприлюднення. Головне, щоб зацікавлені особи мали можливість завчасно ознайомитися з інформацією, яка являє суспільний інтерес і є для них важливою.

Проекти нормативно-правових актів, рішень органів місцевого самоврядування, які розробили відповідні розпорядники, вони оприлюднюють не пізніше як за 20 робочих днів до дати їх розгляду для ухвалення (частина 3-тя статті 15-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Завчасне оприлюднення проектів нормативно-правових актів, рішень органів місцевого самоврядування дозволяє зацікавленим особам звертатися до відповідних розпорядників інформації та суб'єктів, які розглядають ці проекти, з відповідними пропозиціями і

зауваженнями та відстоювати за потреби свої законні інтереси, що сприяє залученню громадськості до ухвалення відповідних рішень.

Невідкладному оприлюдненню підлягає будь-яка інформація про факти, що загрожують життю, здоров'ю та/або майну осіб, і про заходи, які застосовуються у зв'язку з цим (частина 4 статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Активний доступ до публічної інформації здійснюється через прохання особи до розпорядника інформації надати інформацію, що знаходиться у його володінні.

Запитувачі інформації - це фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб'єктів владних повноважень (частина 2-га статті 12-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту (частина 2-га статті 19-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Запит на інформацію може бути індивідуальним або колективним. Запити можуть подавати в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача (частина 3-тя статті 19-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Відповідно до частини 1-ї статті 20-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації» розпорядник інформації має надати відповідь на запит на інформацію не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту.

Відповідь має бути надано не пізніше 48-ми годин з дня отримання запиту в разі, якщо запит на інформацію стосується інформації, потрібної для захисту життя чи свободи особи, щодо стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій,

катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян (частина 2-га статті 20-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Розпорядник інформації може продовжити строк розгляду запиту до 20-ти робочих днів з обґрунтуванням такого продовження у разі, якщо запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних (частина 4-та статті 20-ї Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

2.2.3. Прозорість

Прозорість діяльності органів публічної влади і юридичних осіб публічного права є поняттям, протилежним дискретності (перервності). Це реальна простежуваність з боку фізичних і юридичних осіб та громадськості за діями та рішеннями органів публічної влади і юридичних осіб публічного права.

На бажання можна легко ознайомитися з проектами рішень й ухваленими рішеннями, які зачіпають інтереси фізичних і юридичних осіб та громадськості і переконатися в їхній законності або незаконності, відповідності або невідповідності законним інтересам зацікавлених осіб. Число «відписок» на запити публічної інформації зводиться нанівець.

Прозорість сприяє стриманню корупційної поведінки та скороченню корупційних правопорушень, а також підвищенню відповідальності органів публічної влади і юридичних осіб публічного права, їхніх посадових осіб. Потенційні правопорушники опиняються в умовах «акваріума», їх дії і рішення позбуваються завіси таємності, стають доступними для ока громадськості і ЗМІ.

Запровадження принципу прозорості в місцевому самоврядуванні через відповідні зміни в національному законодавстві є міжнародним зобов'язанням України як члена Ради Європи. 1997 року Україна ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування. У пункті 5,2 статті 1-ї додаткового

протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади зазначено, що законодавство повинно встановлювати такі формальності, умови та обмеження, які є потрібними для забезпечення того, що здійснення права участі не загрожує чесності й прозорості здійснення повноважень та обов'язків місцевих органів влади.³

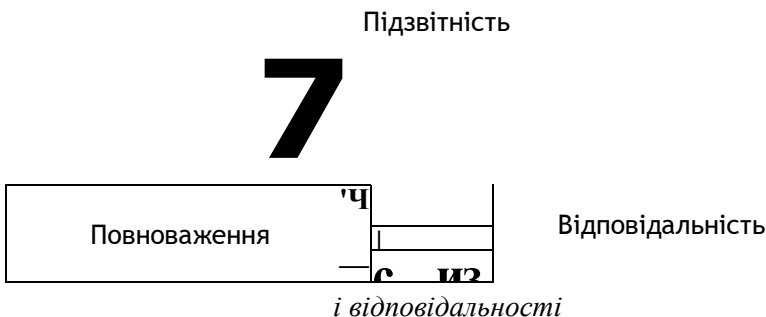
З Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні» (2014) визначається, що рівень практичного виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» залишається низьким, а реальні можливості доступу до інформації - обмежені. Трапляються непоодинокі випадки необґрунтованої відмови в доступі до інформації або невиконання вимог щодо оприлюднення інформації в ініціативному порядку.

У цьому зв'язку передбачено підвищити рівень прозорості діяльності місцевих рад шляхом практичної реалізації положень про забезпечення доступу громадян до засідань представницьких органів, оприлюднення інформації про їхню діяльність (зокрема протоколів засідань), оприлюднення в Інтернеті інформації про депутатів місцевих рад (про їхні доходи, майно, витрати і зобов'язання фінансового характеру тощо), безперешкодний доступ до інформації про кошториси представницьких органів та звітів про їх використання.

2.2.4. Механізми підзвітності і підконтрольності
Підзвітність органів публічної влади і юридичних осіб публічного права, їхніх посадових осіб передбачає зобов'язання доповідати і обговорювати результати здійснення наданих їм повноважень у порядку, визначеному Конституцією, законами та іншими нормативно-правовими актами.

За допомогою підзвітності досягається баланс владних повноважень і відповідальності (рис. 8).

Рис. 8. Забезпечення балансу наданих повноважень

Підзвітність сприяє підтриманню організованості, дисципліни і відповідальності.

Відповідно до статті 4-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997) одним з основних принципів

місцевого самоврядування є **підзвітність органів територіальних громад, їхніх посадових осіб територіальним громадам.**

Органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами. Вони періодично, але не менш як двічі на рік, інформують населення про-виконання програм соціально-економічного й культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність (частина 1-ша статті 75-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста є сільський, селищний, міський голова (частина 1-ша статті 12-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»),

Сільський, селищний, міський голова при здійсненні наданих повноважень є підзвітним і підконтрольним територіальній громаді, а з питань здійснення виконавчими органами ради повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади і щороку звітує відповідно сільській, селищній, міській раді про здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності виконавчими органами відповідної ради (частина 6-та статті 42-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Не рідше як раз на рік **сільський, селищний, міський голова звітує про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами** (частина 7-ма статті 42-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

До виняткової компетенції сільських, селищних, міських рад віднесено **заслуховування звіту сільського, селищного, міського**

ГОЛОВИ про діяльність виконавчих органів ради, зокрема щорічного звіту про здійснення державної регуляторної політики виконавчими органами відповідної ради (пункт 9-й частини 1-ї статті 26-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

На вимогу не менше половини депутатів відповідної ради сільський, селищний, міський голова зобов'язаний прозвітувати перед радою про роботу виконавчих органів ради в будь-який термін, який вони визначили, (частина 7-ма статті 42-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Згідно з пунктом 11-м частини 1-ї статті 26-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до виняткової компетенції сільських, селищних, міських рад віднесено **заслуховування звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб**, яких вона призначає або затверджує.

Винятковою компетентністю сільської, селищної, міської ради є також **заслуховування повідомлень депутатів** про роботу в раді, як вони виконують доручення ради (пункт 12-й частини 1-ї статті 26-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Підконтрольність органів публічної влади і юридичних осіб публічного права є певним станом (режимом) організаційних відносин, за яким один орган має право перевіряти діяльність іншого, включаючи право скасовувати чи зупиняти дію його актів, а орган, який перевіряють, має надавати потрібні для перевірки можливості та звітувати про свою діяльність.

Відповідно до частини 2-ї статті 11-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад (виконавчий комітет ради, її управління та відділи) підконтрольні і підзвітні відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Зауважмо, що відповідно до частини 3-ї статті 11-ї Закону

України «Про місцеве самоврядування в Україні» в сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради можна не створювати. В цьому випадку функції виконавчого органу ради (крім розпорядження земельними та природними ресурсами) здійснює сільський голова одноособово.

Згідно із статтею 4-ю Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» **підзвітність перед територіальними громадами їхніх органів та посадових осіб** визначена одним із основних принципів місцевого самоврядування.

Забезпечення підзвітності органів публічної влади і юридичних осіб публічного права, їхніх посадових осіб - ключова проблема чинної практики правозастосування, а також реформування публічно-правових відносин.

2.2.5. Механізм соціальної відповідальності

Соціальна відповідальність у місцевому самоврядуванні

охоплює моральну і юридичну відповідальність і пов'язана з дотриманням відповідними органами й особами вимог суспільства і держави та належним здійсненням наданих їм повноважень.

Моральна відповідальність означає усвідомлення особою свого морального обов'язку, взяття нею на себе статусу повного джерела і причини за все скоєне, за наслідки своїх дій або утримання від них. Звичайно моральна відповідальність персоніфікована.

Наслідки дій особи або її утримання від них можуть бути позитивні або негативні.

Відповідно при позитивних наслідках моральна відповідальність за раніше вчинене (ретроспективна моральна відповідальність) може набувати характеру виконаного обов'язку або в разі негативних наслідків викликати сумління совісті, ставати для людини морально-етичним тягарем.

Моральна відповідальність за майбутню поведінку (перспективна моральна відповідальність) також може бути позитивна, сприяти найповнішій реалізації творчого потенціалу людини, а може ставати в разі виникнення корупційного ризику морально-етичним тягарем і утримувати посадову особу від корупційного правопорушення.

Окремо також виділяють морально-політичну відповідальність, яку пов'язують з виконанням суспільних вимог щодо здійснення публічної влади (державної і муніципальної).

Юридична відповідальність є різновидом соціальної відповідальності, який закріплено в законодавстві і забезпечено державою юридичним обов'язком правопорушника пізнати примусового позбавлення певних цінностей (довіри, владних повноважень, волі, майна, немайнових прав тощо), що йому належать (тобто до винної особи застосовують примусові заходи за вчинене правопорушення).

Відповідно до статті 74-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед:

- 1) територіальною громадою;
- 2) державою;
- 3) юридичними і фізичними особами.

Підстави, види і порядок відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування визначають Конституція України, цей та інші закони.

Зокрема перед державою органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність у разі, коли вони порушують Конституцію або закони України (стаття 76 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави і функцій місцевого самоврядування, та посадові особи юридичних осіб публічного права під час виконання своїх службових повноважень **зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загальноновизнаних**

етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими (стаття 38-ма Закону України «Про запобігання корупції»).

Пріоритет інтересів. Згідно із статтею 39-ю Закону України «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави і функцій місцевого самоврядування, представляючи державу чи територіальну громаду, діють винятково в їхніх інтересах.

Політична нейтральність. Згідно із статтею 40-ю Закону України «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави і функцій місцевого самоврядування, та посадові особи юридичних осіб публічного права зобов'язані при виконанні своїх службових повноважень дотримуватися політичної нейтральності, уникати демонстрації в будь-якому вигляді власних політичних переконань або поглядів, не використовувати службові повноваження в інтересах політичних партій чи їхніх осередків або окремих політиків.

Положення частини першої цієї статті не поширюється на виборних осіб та осіб, які обіймають політичні посади.

Неупередженість. Згідно із статтею 41-ю Закону України «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави і функцій місцевого самоврядування, та посадові особи юридичних осіб публічного права діють неупереджено, незважаючи на приватні інтереси, особисте ставлення до будь-яких осіб, на свої політичні погляди, ідеологічні, релігійні або інші особисті погляди чи переконання.

Компетентність і ефективність. Згідно із статтею 42-ю Закону України «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави і функцій місцевого самоврядування, та посадові особи юридичних осіб публічного права сумлінно, компетентно, вчасно, результативно і відповідально виконують службові повноваження та професійні обов'язки, рішення та доручення органів і осіб, яким вони підпорядковані, підзвітні або

підконтрольні, не допускають зловживань та неефективного використання державної і комунальної власності.

Нерозголошення інформації. Згідно із статтею 42-ю Закону України «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави і функцій місцевого самоврядування, та посадові особи юридичних осіб публічного права не розголошують і не використовують в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, установлених законом.

Утримання від виконання незаконних рішень чи доручень. Згідно із статтею 42-ю Закону України «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави і функцій місцевого самоврядування, та посадові особи юридичних осіб публічного права:

1) незважаючи на приватні інтереси, утримуються від виконання рішень чи доручень керівництва, якщо вони суперечать законові;

2) самостійно оцінюють правомірність наданих керівництвом рішень чи доручень та можливу шкоду, якої буде завдана в разі виконання таких рішень чи доручень;

3) в разі отримання для виконання рішень чи доручень, які відповідна особа вважає незаконними або такими, що становлять загрозу охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, юридичних осіб, державним або суспільним інтересам, вона повинна негайно в письмовій формі повідомити про це керівника органу, підприємства, установи, організації, в якому вона працює, а виборні особи - Національне агентство.

Види юридичної відповідальності в місцевому самоврядуванні такі:

- 1) муніципально-правова;
- 2) кримінальна, зокрема за корупційні злочини;
- 3) адміністративна, зокрема за корупційні проступки;
- 4) дисциплінарна, зокрема за корупційні правопорушення;
- 5) цивільно-правова, зокрема якщо в разі корупційних

правопорушень фізичній чи юридичній особі завдано шкоду.

Муніципально-правова відповідальність - це відповідальність сільських, селищних, міських, районних у містах, районних і обласних рад, їхніх депутатів, посадових осіб місцевого самоврядування щодо здійснення муніципальної влади перед територіальною громадою, державою або посадових осіб місцевого самоврядування перед відповідною радою.

Зауважмо, що під терміном «муніципальна влада» розуміють владу, яку народ здійснює у рамках територіальних громад безпосередньо (під час виборів і місцевих референдумів, через збори громадян, органи самоорганізації населення, громадські обговорення і слухання) та через органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські ради, їхні виконавчі органи, районні та обласні ради).

Територіальна громада в будь-який час може достроково припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони:

- 1) порушують Конституцію або закони України;
- 2) обмежують права і свободи громадян;
- 3) не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень (частина 1-ша статті 75-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Відповідно до частини 2-ї статті 75-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» порядок і випадки дострокового припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування територіальними громадами визначають цей та інші закони.

Згідно із статтею 78-ю Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» **повноваження ради можуть бути достроково припинені** у випадках:

- 1) якщо рада ухвалила рішення з порушенням Конституції України, цього та інших законів, прав і свобод громадян, нехтуючи при цьому вимоги компетентних органів про приведення цих рішень у відповідність із законом;

- 2) якщо сесії ради не проводять без поважних причин у строки,

встановлені цим Законом, або рада не розв'язує питань, віднесених до її відання.

Як зазначено в частині 2-й статті 78-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», за наявності цих підстав та в інших випадках **повноваження ради можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму**. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень ради визначає закон про місцеві референдуми.

Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» (1991), в якому визначався порядок проведення місцевого референдуму, втратив чинність на підставі Закону України «Про всеукраїнський референдум» (2012). Відповідно за чинним законодавством порядок проведення місцевого референдуму спеціальним законом не визначено.

Питання про **дострокове припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної в місті ради за рішенням місцевого референдуму** може порушити сільський, селищний, міський голова, а також не менш як одна десята частина громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу (частина 3-тя статті 78-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

За наявності підстав, передбачених частиною першою цієї статті, рішення суду про визнання актів ради незаконними, висновків відповідного комітету Верховної Ради Верховна Рада України може призначити **позачергові вибори сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради**. Питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради можуть порушувати перед Верховною Радою України:

- 1) сільський, селищний, міський голова;
- 2) голова обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації (частина 4-та статті 78-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Згідно із частиною 1-ї статті 79-ї Закону України «Про місцеве

самоврядування в Україні» **повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути достроково припинені**

зокрема в разі набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції»; порушення ним вимог щодо обмеження сумісності його діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлених цим Законом.

Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути також достроково припинені, якщо він порушує Конституцію або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень (частина 2-га статті 79-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

За наявності цих підстав повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму або за рішенням відповідної ради, ухваленим шляхом таємного голосування не менш як двома третинами голосів депутатів від загального складу ради. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови визначає закон про місцеві референдуми (частина 3-тя статті 79-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Рішення про проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови ухвалює сільська, селищна, міська рада як за власної ініціативи, так і на вимогу не менш як однієї десятої частини громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу (частина 4-та статті 79-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

За наявності рішень суду про визнання розпоряджень чи дій сільського, селищного, міського голови незаконними, висновків відповідного комітету Верховної Ради Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільського, селищного, міського голови. Питання про призначення Верховною Радою України

позачергових виборів сільського, селищного, міського голови можуть порушувати перед Верховною Радою України відповідною сільська, селищна, міська рада, голова обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації (частина 5-та статті 79-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Нормативно-правові акти, рішення, видані (ухвалені) з порушенням вимог Закону України «Про запобігання корупції», підлягають скасуванню органом або посадовою особою, уповноваженою на ухвалення чи скасування відповідних актів, рішень, або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку за заявою зацікавленої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, прокурора, органу державної влади, зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції, органу місцевого самоврядування.

Орган або посадова особа надсилає до Національного агентства з питань запобігання корупції протягом трьох робочих днів копію ухваленого рішення про скасування або одержаного для виконання рішення суду про визнання незаконними відповідних актів або рішень.

Правочин, укладений внаслідок порушення вимог цього Закону, може бути визнаний недійсним (стаття 67-ма Закону України «Про запобігання корупції»).

Кримінальна відповідальність - обов'язок особи, яка вчинила злочин, зазнати державного осуду у формі кримінального покарання.

Кримінальний кодекс України передбачає обмеження прав і свобод особи, що вчинила злочин, які індивідуалізуються в обвинувальному вирокі суду і здійснюють спеціальні органи виконавчої влади держави.

Адміністративна відповідальність - застосування уповноваженим органом чи посадовою особою адміністративного стягнення до особи, яка вчинила правопорушення (адміністративний проступок), що за своїм характером не тягне за собою відповідно до чинного законодавства кримінальну відповідальність.

Цивільно-правова відповідальність - встановлена законом

негативна реакція держави на цивільне правопорушення, що виявляється в позбавленні особи певних цивільних прав чи накладенні на неї обов'язків майнового характеру, спрямованих на відновлення порушених прав і стимулювання нормальних ринкових відносин. Цивільно-правова відповідальність полягає у стягненні штрафу або пені. Настає за наявності сукупності таких підстав: наявності майнової шкоди (у грошовому виразі - збитків); протиправної поведінки (дії чи бездіяльності); вини; причинного зв'язку між збитком і протиправною поведінкою.

Згідно з частиною 1-ю статті 77-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» шкоду, заподіяну юридичним і фізичним особам унаслідок неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовують за рахунок коштів місцевого бюджету, а внаслідок неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування - за рахунок їхніх власних коштів у порядку, встановленому законом.

Суперечки про поновлення порушених прав юридичних і фізичних осіб, що виникають внаслідок рішень, дій чи бездіяльності органів або посадових осіб місцевого самоврядування, розв'язують в судовому порядку (частина 2-га статті 77-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Дисциплінарна відповідальність - відповідальність робітників і службовців за порушення трудової дисципліни, яке виражається у накладенні стягнень адміністрацією підприємства чи установи.

Кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність за корупційні правопорушення. Відповідно до частини 1-ї статті 65-ї Закону України «Про запобігання корупції» за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи функцій місцевого самоврядування, притягають до кримінальної, адміністративної, цивільно- правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою злочину самостійно або у співучасті з

юридичною особою у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, вживають заходи кримінально-правового характеру.

Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак суд не застосував до неї покарання або не наклав на неї стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до **дисциплінарної відповідальності** у встановленому законом порядку (частина 2-га статті 65-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Щоб виявити причини та умови, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконання вимог цього Закону в інший спосіб, за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення, проводять **службове розслідування** в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (частина 3-тя статті 65-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Обмеження щодо заборони особі, звільненій з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, встановлюють винятково за вмотивованим рішенням суду, якщо інше не передбачено законом (частина 4-та статті 65-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Згідно з частиною 5-ю Закону України статті 65-ї «Про запобігання корупції» особа, якій **повідомлено про підозру в тому, що вона вчинила злочин** у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом.

Особу, щодо якої складено **протокол про адміністративне**

правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, можуть відсторонити від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом.

У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі **відшкодовують середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.**

Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, в установленому законом порядку (стаття 66-та Закону України «Про запобігання корупції»).

Фізичні та юридичні особи, чії права порушено внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення і яким завдано моральної або майнової шкоди, збитків, мають **право на відновлення прав, відшкодування збитків, шкоди** в установленому законом порядку (частина 1-ша статті 68-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Збитки, шкоду, завдані фізичній або юридичній особі внаслідок незаконних рішень, дій або бездіяльності суб'єкта, який здійснює заходи щодо запобігання і протидії корупції, відшкодовують з Державного бюджету України в установленому законом порядку. Держава, Автономна Республіка Крим, орган місцевого самоврядування, які відшкодували збитки, шкоду, завдану незаконним рішенням, діями або бездіяльністю суб'єкта, що здійснює заходи щодо запобігання та протидії корупції, мають **право зворотної вимоги (регресу) до особи, яка завдала збитків, шкоди, в розмірі виплаченого відшкодування (крім відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами, відшкодуванням моральної шкоди)** в установленому законом порядку (частина 2-га статті 68-ї

Закону України «Про запобігання корупції»).

Кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають **конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку** (стаття 69-та Закону України «Про запобігання корупції»).

3. СТВОРЕННЯ НЕЗАЛЕЖНИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Формування і реалізація ефективної антикорупційної політики в Україні потребують створення за міжнародними стандартами незалежного органу (незалежних органів), уповноваженого (уповноважених) у сфері запобігання корупції.

3.1. Міжнародні стандарти щодо створення незалежного органу (органів) у сфері запобігання і протидії корупції

Першого січня 2010 року набула чинності для України Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції *{далі - Конвенція ООН}*, яку наша держава як член ООН підписала ще 31 жовтня 2003 року, а Верховна Рада України ратифікувала її 18 жовтня 2006 року. Конвенція ООН, як будь-який інший ратифікований Верховною Радою України міжнародний договір, є частиною національного законодавства України і обов'язкова для виконання Україною.

Відповідно до частини 1-ї статті 5-ї Конвенції ООН кожна держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності.

Кожна держава-учасниця прагне встановлювати й заохочувати ефективні практики, спрямовані на запобігання корупції (частина 2-га статті 5-ї Конвенції ООН).

Кожна держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й адміністративних заходів для визначення їхньої адекватності з погляду запобігання корупції та боротьби з нею (частина 3-тя статті 5-ї Конвенції ООН).

Відповідно до частини 1-ї статті 6-ї Конвенції ООН кожна держава-учасниця забезпечує, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, наявність органу або, в належних випадках, органів, які здійснюють запобігання корупції за допомогою таких засобів, як:

а) проведення політики, згаданої в статті 5-й цієї Конвенції, і, в належних випадках, здійснення нагляду та координації реалізації такої політики;

б) розширення і поширення знань з питань запобігання корупції.

Кожна держава-учасниця забезпечує органів або органам, зазначеним у пункті 1-му цієї статті, потрібну незалежність, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, для надання такому органу або органам можливості виконувати свої функції ефективно і в умовах свободи від будь-якого неналежного впливу. Слід забезпечити потрібні матеріальні ресурси та спеціалізований персонал, а також таку підготовку персоналу, яка зможе бути потрібна для виконання покладених на нього функцій (частина 2-га статті 6-ї Конвенції ООН).

Після ратифікації Конвенції ООН відсутність політичної волі до боротьби з корупцією тривалий час (2010-2014 рр.) заважала створенню в Україні незалежних органів з питань запобігання корупції відповідно до вимог Конвенції ООН проти корупції.

Указом Президента України від 5.10.2011 р. функції спеціально уповноваженого органу з питань антикорупційної політики було тимчасово покладено на Міністерство юстиції України, робота якого в цій сфері звелася до роботи над антикорупційним законодавством, збирання інформації від уповноважених органів та підготовки звітів про хід виконання антикорупційної політики.

Згодом указом Президента України створено Національний корупційний комітет (НАК) - консультативно-дорадчий орган, який очолив Президент України і до якого не перейшла від Міністерства юстиції України жодна з функцій з координації антикорупційної політики. НАК не розпочав ефективної роботи через його інституційну слабкість та відсутність політичної волі з боку чинного на той період глави держави.

З ухваленням нового Кримінально-процесуального кодексу

(2012) більшість корупційних справ за підслідністю перейшла до Міністерства внутрішніх справ України, а для розслідування злочинів, скоєних державними службовцями високого рангу, співробітниками правоохоронних органів і суддями, передбачалося протягом п'яти років створити Державне бюро розслідувань (ДБР) - правоохоронний антикорупційний орган. Однак до створення ДБР справа не дійшла.

Генпрокуратура України посилювалась на передчасність створення ДБР, а опозиція в парламенті наполягала на створенні Національного антикорупційного бюро.

Після перемоги в лютому 2014 року Революції гідності (Європейської революції) ситуація в парламенті із запровадження міжнародних стандартів щодо створення органу (органів) у сфері протидії корупції змінюється.

Започаткування створення незалежних органів у сфері запобігання і протидії корупції. Антикорупційними законами започатковано створення двох органів у сфері запобігання і протидії корупції:

1) Національного агентства з питань запобігання корупції (*далі* - Національне агентство) - центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики (частина 1-ша статті 4-ї Закону України «Про запобігання корупції»);

2) Національного антикорупційного бюро (*далі* - Національне бюро) - державного правоохоронного органу, на який покладено запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинили вищі посадові особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці (частина 1-ша статті 1-ї Закону України «Про Національне антикорупційне бюро»).

Закон України «Про запобігання корупції» (2014) набрав чинності з дня його опублікування - 24.10.2014 р., а його введення в дію відбудеться 24.04.2015 р. До приведення у відповідність із цим Законом законодавчі та інші нормативно- правові акти застосовують у частині, що не суперечить цьому Законові. Національне агентство передбачено створити в шестимісячний строк з дня набуття чинності цього Закону, тобто до 24.04.2015 р.

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро» (2014) набирає чинності за три місяці з дня його опублікування - 24.10.2014 р., тобто з 24.01.2014 р.

Як впливає із парафованої 21.10.2014 р. Коаліційної угоди парламентських партій, які становлять у новому складі Верховної Ради України конституційну більшість (Блок Петра Порошенка, Народний фронт, «Самопоміч», Радикальна партія Олега Ляшка і Блок Юлії Тимошенко), планується завершити створення Національного агентства і Національного антикорупційного бюро у II кварталі 2015 року.

3.2. Національне агентство з питань запобігання корупції

Національне агентство в межах, визначених Законом України «Про запобігання корупції» та іншими законами, відповідальне перед Верховною Радою України і підконтрольне їй та підзвітне Кабінетові Міністрів України.

Національне агентство утворює Кабінет Міністрів України відповідно до Конституції України, Закону України «Про запобігання корупції» та інших законів України.

Питання діяльності Національного агентства в Кабінеті Міністрів України представляє голова Національного агентства.

До Національного агентства, його членів, службовців та працівників його апарату, а також до його повноважень стосовно уповноважених підрозділів у частині, що не суперечить Законові України «Про запобігання корупції», застосовують Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» та інші

нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органів виконавчої влади, а також Закон України «Про державну службу».

Національне агентство правочинне з часу призначення понад половини його загального кількісного складу (стаття 4-та Закону України «Про запобігання корупції»).

Національне агентство є колегіальним органом, до складу якого входить п'ять членів, яких призначає на посаду Кабінет Міністрів України строком на чотири роки за результатами конкурсу. Одна і та сама особа не може обіймати цю посаду понад два строки поспіль.

Прем'єр-міністр України вносить для призначення Кабінетом Міністрів України на посади членів Національного агентства кандидатів, яких відібрала конкурсна комісія, чий склад затверджує Кабінет Міністрів України та яка організовує і проводить конкурс (стаття 5-та Закону України «Про запобігання корупції»).

Повноваження члена Національного агентства припиняє Кабінет Міністрів України достроково в разі:

- 1) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;
- 2) досягнення шістдесяти п'яти років;
- 3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, яку створює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- 4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його невідомо чому відсутнім чи оголошення його померлим;
- 5) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;
- 6) припинення його громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України;
- 7) подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням, відставки;
- 8) відмови від прийняття присяги державного службовця;
- 9) смерті;
- 10) набрання законної сили рішенням суду, яким встановлено систематичне порушення вимог цього Закону, якщо відповідні

порушення не містять ознак злочину (частина 10-та статті 5-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Голову Національного агентства обирає агентство строком на два роки з числа його членів. Одна й та сама особа не може обіймати цю посаду два строки поспіль (частина 1-ша статті 6-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Повноваження голови Національного агентства припиняються в разі:

1) дострокового припинення його повноважень члена Національного агентства у випадках, передбачених частиною десятою статті 5-ї цього Закону;

2) подання заяви про звільнення з посади голови Національного агентства за власним бажанням без припинення повноважень члена Національного агентства (частина 3-тя статті 6-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Рішенням Кабінету Міністрів України за поданням Національного агентства можуть створювати територіальні органи Національного агентства, територія діяльності яких може не збігатися з адміністративно-територіальним поділом (частина 3-тя статті 8-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Згідно з частиною 1-ю статті 9-ї Закону України «Про запобігання корупції» незалежність Національного агентства від впливу чи втручання в його діяльність Гарантують:

1) спеціальний статус Національного агентства;

2) особливий порядок відбору, призначення та припинення повноважень членів Національного агентства;

3) особливий, установлений законом порядок фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національного агентства;

4) належні умови оплати праці членів та службовців апарату Національного агентства, визначені цим та іншими законами; •

5) прозорість його діяльності;

6) в інший спосіб, визначений цим Законом.

Використання Національного агентства в партійних, групових чи

приватних інтересах не допускається.

Діяльність політичних партій у Національному агентстві забороняється (частина 3-тя статті 9-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Заборонено втручатися державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування, їхнім посадовим і службовим особам, політичним партіям, громадським об'єднанням, іншим особам у діяльність Національного агентства з виконання покладених на нього обов'язків (частина 3-тя статті 9-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Члени та службовці апарату Національного агентства, їхні близькі особи та майно перебувають під захистом держави. В разі надходження відповідної заяви від члена Національного агентства органи внутрішніх справ вживають потрібних заходів для Гарантування безпеки члена Національного агентства, його близьких осіб, збереження їхнього майна (частина 6-ша статті 9-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Посягання на життя і здоров'я члена чи службовця апарату Національного агентства, його близьких осіб, знищення чи пошкодження їхнього майна, погроза їм вбивством, насильством чи пошкодженням майна тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом (частина 7-ма статті 9-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Повноваження і права Національного агентства, встановлені відповідно статтями 11-ю і 12-ю Закону України «Про запобігання корупції» наведено в таблиці.

Таблиця

**Повноваження і права Національного агентства
з питань запобігання корупції, встановлені Законом України
«Про запобігання корупції» (2014)**

ПОВНОВАЖЕННЯ	ПРАВА
<p>Відповідно до частини 1-ї статті 11-ї Закону України «Про запобігання корупції» до повноважень Національного агентства належать:</p> <p>1) проведення аналізу: стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування</p>	<p>Відповідно до частини 1-ї статті 12-ї Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство для виконання покладених на нього повноважень має такі права:</p> <p>1) одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим,</p>

Продовження таблиці

у сфері запобігання і протидії корупції;	органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання
статистичних даних, результатів досліджень та інформації стосовно ситуації щодо корупції;	незалежно від форми власності та їхніх посадових осіб, громадян та їхніх об'єднань інформацію, потрібну для виконання
2) розроблення проєктів Антикорупційної стратегії і державної програми з її виконання здійснення моніторингу, координації та оцінки ефективності виконання Антикорупційної стратегії;	покладених на нього завдань; 2) мати прямий доступ до інформаційних баз даних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, користуватися державними,
3) підготовка і подання в установленому порядку до Кабінету Міністрів України проєкту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;	зокрема урядовими системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;
4) формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проєктів нормативно-правових актів з цих питань;	3) залучати у встановленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань науковців, зокрема на договірній основі, працівників державних органів, органів влади
5) організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;	Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;
6) здійснення моніторингу і контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і порівняння до них осіб;	4) створювати комісії та робочі групи, організувати конференції, семінари і наради з питань запобігання і протидії корупції;
7) координація та надання методичної допомоги виявлення державними органами,	5) ухвалювати з питань, що належать до його компетенції, обов'язкові для виконання нормативно-правові акти; 6) отримувати заяви фізичних та юридичних осіб про порушення вимог цього Закону, проводити за власної ініціативи перевірку

Продовження таблиці

органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування	можливих фактів порушення вимог цього Закону;
корупціогенних ризиків у своїй діяльності та реалізація заходів щодо їх усунення, зокрема підготовки та виконання антикорупційних програм;	7) проводити перевірки організації роботи із запобігання і виявлення корупції в державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування, зокрема щодо підготовки та виконання антикорупційних програм;
8) здійснення в порядку, визначеному цим Законом, контролю і перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;	8) вносити приписи про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог і обмежень, передбачених цим Законом;
9) забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;	9) отримувати від осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, письмові пояснення з приводу обставин, що можуть свідчити про порушення правил етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог і обмежень, передбачених цим Законом, щодо достовірності відомостей, зазначених у деклараціях осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
10) затвердження відповідно до цього Закону правил етичної поведінки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування;	10) звертатися до суду з позовами (заявами) щодо визнання незаконними нормативно-правових актів, індивідуальних рішень, виданих
11) координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповнова-	

Продовження таблиці

жених осіб) з питань запобігання і виявлення корупції;	(ухвалених) з порушенням установлених цим Законом вимог та обмежень, визнання недійсними ирраціональних, укладених внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
12) погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи;	11) затверджувати методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, проводити аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов'язкові для розгляду пропозиції до таких програм;
13) здійснення співпраці з особами, які сумлінно повідомляють про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону (викривачі), вжиття заходів щодо їх правового та іншого захисту, притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з таким інформуванням;	12) ініціювати проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень;
14) організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування;	13) інші права, передбачені законом.
15) надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання і врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та <u>прирівняних до них осіб;</u>	

16) інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції;

17) залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;

18) координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування і реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

19) обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав і міжнародними організаціями;

20) інші повноваження, визначені законом.

3.3. Національне антикорупційне бюро

Національне антикорупційне бюро утворює Президент України відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» та інших законів (частина 2-га статті Закону України «Про Національне антикорупційне бюро»).

Після завершення правоохоронної реформи Національне антикорупційне бюро буде одним із п'яти органів досудового розслідування поряд з органами внутрішніх справ; СБУ; податковими органами та Державним бюро розслідувань (Д БР),

створення якого передбачено Кримінально-процесуальним кодексом до 2017 року.

Незалежність Національного антикорупційного бюро в його діяльності Гарантують:

1) особливий порядок конкурсного відбору директора Національного бюро та вичерпний перелік підстав припинення повноважень директора Національного бюро, які визначені Законом України «Про Національне антикорупційне бюро»;

2) конкурсні засади відбору інших працівників Національного бюро, їхній особливий правовий та соціальний захист, належні умови оплати праці;

3) установлений законом порядок фінансування і матеріально-технічного забезпечення Національного бюро;

4) визначені законом засоби гарантування особистої безпеки працівників Національного бюро, їхніх близьких родичів, майна;

5) інші засоби, визначені цим Законом (частина 1-ша статті 4-ї Закону України «Про Національне антикорупційне бюро»).

Використання Національного бюро в партійних, групових чи приватних інтересах не допускається.

Діяльність політичних партій у Національному бюро забороняється (частина 2-га статті 4-ї Закону України «Про Національне антикорупційне бюро»).

Заборонено втручатися державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування, їхнім посадовим і службовим особам, політичним партіям, громадським об'єднанням, іншим особам у діяльність Національного бюро з виконання покладених на нього обов'язків.

Будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення тощо, спрямовані до Національного бюро чи його працівників, які стосуються питань досудового розслідування у конкретному кримінальному впровадженні і не передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, є неправомірними та не підлягають виконанню. У разі отримання такої вказівки, вимоги, доручення тощо працівник Національного бюро невідкладно

інформує про це директора Національного бюро (частина 3-тя статті 4-ї Закону України «Про Національне антикорупційне бюро»).

Національне бюро складається з центрального і територіальних управлінь (частина 1-ша статті 5-ї Закону України «Про Національне антикорупційне бюро»). Па рис. 9 подано структуру Національного антикорупційного бюро.

Рис. 9. Структура Національного антикорупційного бюро

Структура центрального і територіальних управлінь Національного антикорупційного бюро включає такі підрозділи: інформаційно-аналітичні; оперативно-розшукові; оперативно-технічні; слідчі; виявлення майна, яке може бути предметом конфіскації;

швидкого реагування;
гарантування безпеки учасників кримінального судочинства;
представництва інтересів в іноземних юрисдикційних органах;
експертні, фінансові, кадрові та інші.

4. УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

4.1. Діяльність громадськості із запобігання і протидії корупції

Громадськість у діяльності із запобігання і протидії корупції представлена:

- 1) громадськими об'єднаннями;
- 2) їхніми членами або уповноваженими представниками;
- 3) окремими громадянами, які об'єднуються в ініціативні групи для представлення, захисту та реалізації своїх прав і законних інтересів;
- 4) окремими громадянами, які самотужки представляють, захищають та реалізують свої права і законні інтереси.

На місцевому і регіональному рівнях саме порушення прав і законних інтересів жителів сіл, селищ, міст і окремих регіонів є тим первинним мотивом, який спонукає і примушує людей протестувати проти незаконних дій або бездіяльності посадових осіб, уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування і функцій держави.

Безперечно, що для забезпечення законних інтересів жителів сіл, селищ, міст і окремих регіонів важливе значення має успішне проведення децентралізації державної влади та реформи місцевого самоврядування.

Для ефективного і максимально наближеного до громадянина надання публічних послуг місцеве самоврядування базового рівня має бути забезпечене реальними повноваженнями на основі принципу субсидіарності. Члени територіальних громад базового рівня мають взяти активну участь в обговоренні питання про перелік повноважень, якими слід наділити районні та обласні ради.

Повноваження органів місцевого самоврядування мають стати повними і винятковими, їх не можуть обмежувати або скасовувати органи державної влади будь-якого рівня, за винятком випадків, установлених законом.

Потрібно врегулювати питання проведення місцевих референдумів. Має бути належне ресурсне забезпечення місцевого самоврядування (з внесенням потрібних змін до Бюджетного, Податкового кодексів та інших законів). Місцеві бюджети мають бути фінансово самостійні. Податок на доходи фізичних осіб має сплачувати винятково за місцем його діяльності. Передбачено реформувати податок на нерухомість.

Для формування самодостатніх громад планується сформувати адміністративно-територіальні одиниці базового рівня (громади) з урахуванням їх матеріально-фінансової спроможності та думки громадськості⁴.

Реформу місцевого самоврядування спрямовано на посилення його спроможності. Завдяки наближенню надання публічних послуг до населення у перспективі мають розширитися можливості для громадського контролю за їхньою якістю, а також за використанням коштів місцевих бюджетів.

Разом з цим реформа місцевого самоврядування не усуває корупційних ризиків на місцевому і регіональному рівнях, хоча і зменшує їх.

Корупційні прояви завжди залежать від етичної вихованості та моральності посадових осіб, причетних до розв'язання питань місцевого значення, а також від співвідношення їхньої свідомості очікуваних втрат від участі в корупційних діях порівняно з потенційними перевагами утримання від таких дій.

Тому роль громадськості в запобіганні і протидії корупції у процесі реформування місцевого самоврядування буде лише посилюватися.

⁴ Коаліційна угода / Верховна Рада України. Проект. - Спосіб доступу: <http://samoponiich.ua/wp-content.pdf>

Предметом особливої уваги громадськості в місцевому самоврядуванні (з урахуванням корупційних ризиків, що виникають) мають бути такі питання:

- 1) земельні відносини;
- 2) містобудівна діяльність;
- 3) комунальне майно;
- 4) закупівлі товарів, послуг і робіт за державні кошти;
- 5) використання коштів місцевого бюджету;
- 6) доступність і якість комунальних послуг, обґрунтованість відповідних тарифів;
- 7) доступність і якість адміністративних послуг;
- 8) дотримання посадовими особами місцевого самоврядування і посадовими особами комунальних підприємств, установ і організацій вимог Закону України «Про запобігання корупції».

4.2. Права громадськості в діяльності із запобігання і протидії корупції

Відповідно до частини 1-ї статті 21-ї Закону України «Про запобігання корупції» громадські об'єднання, їхні члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності із запобігання корупції мають право:

1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких було вчинено ці правопорушення або у працівників яких існує конфлікт інтересів, а також громадськості;

2) запитувати й одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», інформацію про діяльність щодо запобігання корупції;

3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних

органів інформацію про врахування поданих пропозицій;

4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції;

5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

6) проводити, замовляти проведення досліджень, зокрема наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції;

7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

9) здійснювати інші, не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Національне бюро зобов'язане на умовах конфіденційності та добровільності співпрацювати з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення (пункт 7-й частини 1-ї статті 16-ї Закону України «Про Національне антикорупційне бюро»).

4.3. Виявлення корупційних правопорушень за участі громадськості

Заяви громадськості до Національного агентства.

Відповідно до пункту 6-го частини 1-ї статті 12-ї Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство має право отримувати заяви фізичних та юридичних осіб про порушення вимог цього Закону, проводити за власної ініціативи перевірку можливих фактів порушення вимог цього Закону.

Предметом таких заяв громадськості за змістом пункту 1-го частини 1-ї статті 21-ї Закону України «Про запобігання корупції» можуть бути:

- 1) виявлені факти вчинення корупційних правопорушень;
- 2) факти пов'язаних з корупцією правопорушень;
- 3) реальний конфлікт інтересів;

4) потенційний конфлікт інтересів.

Факт - це поняття, що має суб'єктно-об'єктну природу, фіксує реальну подію або результат діяльності і яке вживають для характеристики особистого досвідного (емпіричного) знання.

Реальний конфлікт інтересів це суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість ухвалення рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (частина 1-ша статті 1-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Потенційний конфлікт інтересів це наявність в особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість її рішень або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (частина 1-ша статті 1-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Наслідком перевірки, яку здійснює Національне агентство, може бути внесення ним приписів про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог і обмежень, передбачених цим Законом (пункт 8-ї частини 1-ї статті 12-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Національне агентство може отримати від осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, письмові пояснення з приводу обставин, що можуть свідчити про порушення правил етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог і обмежень, передбачених цим Законом, щодо достовірності відомостей, зазначених у деклараціях осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (пункт 8-й частини 1-ї статті 12-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Нарешті Національне агентство може звертатися до суду з

позовами (заявами) щодо визнання незаконними нормативно-правових актів, індивідуальних рішень, виданих (ухвалених) з порушенням установлених цим Законом вимог та обмежень, визнання недійсними правочинів, укладених внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення (пункт 9-й частини 1-ї статті 12-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Національне агентство може також ініціювати проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень (пункт 12-й частини 1-ї статті 12-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

У разі виявлення порушення вимог цього Закону щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і прирівняних до них осіб або іншого порушення цього Закону Національне агентство вносить керівникові відповідного

органу, підприємства, установи, організації припис щодо усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до встановленої законом відповідальності.

Припис Національного агентства є обов'язковим для виконання. Про результати виконання припису Національного агентства посадова особа, якій його адресовано, інформує Національне агентство впродовж десяти робочих днів з дня одержання припису (частина 2-га статті 12-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

У разі виявлення ознак корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення Національне агентство затверджує обґрунтований висновок, який надсилає спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції. Висновок Національного агентства є

обов'язковим для розгляду, про результати якого воно повідомляє не пізніше п'яти днів після отримання повідомлення про вчинене правопорушення (частина 3-тя статті 12-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривачів). Під особою, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривачем), є особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація достовірна, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою (частина 1-ша статті 53-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Викривачі перебувають під захистом держави. За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майнові осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, або їхніх близьких осіб у зв'язку із здійсненим повідомленням про порушення вимог цього Закону правоохоронні органи до них можуть застосувати правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» (частина 2-га статті 53-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Викривача або члена його сім'ї не можна звільнити чи примусити до звільнення, притягнути до дисциплінарної відповідальності чи піддати з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу через те, що він повідомив, що порушила вимоги цього Закону інша особа.

Інформація про викривача може бути розголошена лише за його згоди, крім випадків, установлених законом (частина 3-тя статті 53-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Умови для викриття та припинення корупційних правопорушень. Національне агентство, а також інші державні

органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування забезпечують умови для повідомлень викривачів (спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку) (частина 4-га статті 53-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Повідомити про порушення вимог цього Закону може працівник відповідного органу без зазначення авторства (анонімно).

Вимоги до анонімних повідомлень про порушення вимог цього Закону та порядок їх розгляду визначає цей Закон.

Анонімне повідомлення про порушення вимог цього Закону підлягає розгляду, якщо наведена в ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можна перевірити.

Анонімне повідомлення про порушення вимог цього Закону підлягає перевірці в термін не більше п'ятнадцяти днів від дня його отримання. Якщо у вказаний термін перевірити інформацію, що міститься в повідомленні, неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують термін розгляду повідомлення до тридцяти днів від дня його отримання.

У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації про порушення вимог цього Закону керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а в разі виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (частина 5-та статті 53-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Національне агентство здійснює постійний моніторинг виконання закону у сфері захисту викривачів, проводить щорічний аналіз та перегляд державної політики в цій сфері (частина 6-та статті 53-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Посадові і службові особи державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадові особи органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їхніх структурних підрозділів в разі виявлення корупційного або

пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів зобов'язані у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції (частина 7-ма статті 53-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Громадському об'єднанню, фізичній, юридичній особі не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, а також стосовно основних напрямів їхньої діяльності. Таку інформацію надають в порядку, встановленому законом (частина 2-га статті 21-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Законопроекти та проекти інших нормативно-правових актів, що передбачають надання пільг, переваг окремим суб'єктам господарювання, а також делегування повноважень державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, для їх громадського обговорення розміщують на офіційних веб-сайтах відповідних органів невідкладно, але не пізніше ніж за 20 робочих днів до дня їх розгляду, для їх ухвалення (частина 3-тя статті 21-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування узагальнюють результати громадського обговорення законопроектів та проектів інших нормативно-правових актів, передбачених частиною третьою цієї статті, і оприлюднюють їх на своїх офіційних веб-сайтах (частина 4-тя статті 21-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

4.4. Громадський контроль за діяльністю незалежних органів у сфері запобігання і протидії корупції

Громадський контроль за діяльністю Національного агентства

забезпечується через Громадську раду при Національному агентстві, яку утворює та формує Кабінет Міністрів України з 15-ти осіб на підставі результатів конкурсу (частина 2-га статті 14-ї Закону України «Про запобігання корупції»).

Передбачено, що Громадська рада при Національному агентстві затверджує щорічні звіти, заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань Національного агентства, затверджує щорічні звіти про діяльність Національного агентства, надає висновки за результатами експертизи проектів актів Національного агентства, делегує для участі в засіданнях Національного агентства свого представника з правом дорадчого голосу.

Щорічні звіти про діяльність Національного агентства після затвердження Громадською радою оприлюднюються на офіційному веб-сайті Агентства.

Громадський контроль за діяльністю Національного бюро для

забезпечення прозорості та цивільного контролю за його діяльністю здійснює утворювана при ньому Рада громадського контролю у складі 15-ти осіб, яка формується на засадах відкритого і прозорого конкурсу.

До складу Ради громадського контролю при Національному бюро не можуть входити:

- 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 2) особи, які, незалежно від тривалості, були працівниками Національного бюро впродовж попередніх двох років;
- 3) особи, чії близькі особи, незалежно від тривалості, були працівниками Національного бюро впродовж попередніх двох років.

Рада громадського контролю при Національному бюро:

- 1) заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і

завдань Національного бюро;

2) розглядає звіти Національного бюро і затверджує свій висновок щодо них;

3) обирає з її членів двох представників, які входять до складу Дисциплінарної комісії Національного бюро;

4) має інші права, передбачені Положенням про Раду громадського контролю (стаття 31-ша Закону України «Про Антикорупційне бюро»).

4.5. Посилення громадського контролю здля запобігання корупції у місцевих радах

Доброчесність депутатів місцевих рад та виборних посадових осіб місцевого самоврядування є ключовим чинником запобігання корупції при розв'язанні питань місцевого значення.

Вся наша попередня практика свідчить, що корупція у місцевому самоврядуванні значною мірою пов'язана з грубими порушеннями демократичних принципів волевиявлення територіальних громад (втручанням влади у виборчий процес, підкупом виборців, незаконними судовими рішеннями) і, як наслідок, потраплянням до складу депутатів і на виборні посади місцевого самоврядування недоброчесних осіб, які при ухваленні рішень піклуються не про інтереси громади, а про свою власну вигоду.

Відповідно до Антикорупційної стратегії в Україні на 2014- 2017 роки, затвердженої відповідним Законом України (2014), зокрема передбачається:

1) провести антикорупційну експертизу виборчого законодавства і переглянути його на основі висновків щодо корупціогенності та європейських стандартів, зокрема рекомендацій Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії); забезпечити сталість та юридичну визначеність виборчого законодавства;

2) ухвалити законодавство щодо виконання рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO) в частині встановлення обмежень і забезпечення прозорості та підзвітності фінансування політичних

партій і виборчих кампаній;

3) ухвалити законодавство щодо особливих механізмів запобігання конфлікту інтересів у діяльності виборних посадових осіб, зокрема з визначенням можливих форм конфлікту інтересів, правил щодо його запобігання та поведінки в ситуації, коли виникає конфлікт інтересів, інституційного механізму щодо моніторингу законодавства про конфлікт інтересів і пропорційних та стримувальних санкцій за його порушення;

4) ухвалити законодавство щодо визначення правових засад лобіювання;

5) ухвалити законодавство щодо посилення громадського контролю за ухваленням рішень виборними посадовими особами, зокрема через запровадження механізму попереднього громадського обговорення суспільно важливих рішень з використанням позитивного вітчизняного досвіду та на основі найкращої світової практики;

6) підвищити рівень прозорості діяльності місцевих рад, зокрема шляхом практичної реалізації положень про забезпечення доступу громадян до їх засідань представницьких органів, оприлюднення інформації про діяльність комітетів місцевих рад (зокрема протоколів засідань), оприлюднення в Інтернеті інформації про народних депутатів України та депутатів місцевих рад (про їх фінансування, відрядження, помічників, їхні декларації про доходи, майно, витрати і зобов'язання фінансового характеру тощо), безперешкодний доступ до інформації про кошториси представницьких органів та звітів про їх використання.

Предметом особливої уваги громадських об'єднань, ініціативних груп окремих членів територіальних громад мають стати (не очікуючи змін виборчого законодавства):

1) виконання вимог чинного законодавства щодо своєчасного оприлюднення проектів нормативно-правових і індивідуальних актів рад;

2) можливі факти потенційного або реального конфлікту інтересів у депутатів місцевих рад і виборних посадових осіб

місцевого самоврядування при розв'язанні питань місцевого значення, зокрема лобіювання власних інтересів або інтересів окремих осіб чи бізнес-структур для отримання або обіцянки отримати неправомірну вигоду;

3) забезпечення доступу членів територіальної громади і охочих громадян до засідань рад;

4) виконання органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими особами вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Доброчесна і професійна служба в органах місцевого самоврядування є потрібним складником демократичного урядування на місцевому і регіональному рівнях.

Чинне законодавство про службу в органах місцевого самоврядування не відповідає міжнародним стандартам та найкращій світовій практиці.

Відповідно до Антикорупційної стратегії в Україні на 2014- 2017 роки, затвердженої відповідним Законом України (2014), передбачається зокрема врегулювати питання конфлікту інтересів на службі в органах місцевого самоврядування, зобов'язати службовців повідомляти про підозру в корупції, запровадити перевірки на доброчесність, реформувати оплату їхньої праці.

Предметом уваги громадських об'єднань, ініціативних груп окремих членів територіальних громад у сфері служби в органах місцевого самоврядування мають стати виконання службовцями вимог антикорупційного законодавства і законодавства про службу в органах місцевого самоврядування.

4.6. Формування негативного ставлення у жителів до корупції

Негативне ставлення жителів села, селища, міста, регіону є істотним чинником подолання корупції на місцевому, регіональному рівні і у країні загалом.

Бракує правової свідомості і культури. Значна частина громадян,

фізичних та юридичних осіб у певних ситуаціях терпимо ставиться до корупції як до невиліковної хвороби, розуміючи її невідповідність нормам моралі та професійної етики. Частина розглядає корупцію як неминучу і припустиму, коли стикається з вирішенням певних особистих справ.

Низький рівень довіри до діяльності правоохоронних органів, зневіра в ефективності антикорупційних заходів породжують страх бути покараним за повідомлення про-підозру в корупції. При цьому деяка частина населення засуджує повідомлення про факти корупції як такі, що суперечать правилам поведінки, що склалися.

Потрібні зміни суспільного уявлення щодо повідомлень про факти корупції. Для цього слід подолати в частини населення брак знань щодо кваліфікації корупційних правопорушень і, головне, на практичних прикладах переконати більшість населення у неприйнятності корупції.

Відповідно до Антикорупційної стратегії в Україні на 2014—2017 роки, затвердженої відповідним Законом України (2014), для формування в суспільстві ідеї нетерпимості до проявів корупції передбачається: ухвалити у співпраці з інститутами громадянського суспільства план заходів, орієнтований на різні соціальні та вікові групи і спрямований на комплексне розв'язання проблеми толерантного ставлення населення до корупції, передбачивши, зокрема:

1) регулярне проведення інформаційних кампаній, спрямованих на формування психологічної установки в населення щодо несприйняття корупції як способу розв'язання проблеми;

2) підвищення рівня правової свідомості населення, зокрема в частині обізнаності громадян щодо своїх прав та свобод, механізму їх реалізації та правових способів захисту;

3) роз'яснення найважливіших антикорупційних заходів, які живають в державі, положень законодавства про запобігання та протидію корупції, зокрема в частині визначення видів і форм корупційної поведінки;

4) системне запровадження проведення освітніх заходів щодо моделей поведінки в тих чи тих ситуаціях з можливими корупційними ризиками;

5) запровадження культури повідомлення спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції про факти вчинення корупційних правопорушень;

6) подолання пасивності суспільства щодо протидії корупції, залучення широких верств населення до активної участі в антикорупційній діяльності.

5. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

5.1. Відповідальність за корупційні злочини

Кримінальна відповідальність за корупційні злочини може наступати:

1) за привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем;

2) за злочини у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

5.1.1. Кримінальна відповідальність за привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем

Згідно з частиною 2-ю статті 191 -ї ККУ привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем карають обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий термін, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Частиною 3-ю статті 191-ї ККУ встановлено, що дії щодо привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, карають обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на термін від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Такі дії, якщо їх вчинено у великих розмірах, карають позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на

термін до трьох років (частина 4-ю статті 191-ї ККУ).

Такі ж дії, якщо їх вчинено в особливо великих розмірах або їх вчинила організована група, карають позбавленням волі на термін від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна (частина 4-та статті 191-ї ККУ).

Зауважмо, що майном як особливим об'єктом цивільних прав вважається річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майнові права є неспоживаною річчю і визнаються речовими правами (стаття 190-та Цивільного кодексу України).

Відповідно до частини 1-ї статті 60-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, зокрема банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

Органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правочинні щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, зокрема:

- виконують усі майнові операції;

- можуть передавати об'єкти права комунальної власності в постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам;

- здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу;

- розв'язувати питання їхнього відчуження;

визначати в угодах та договорах умови використання і фінансування об'єктів, які приватизують та передають у користування і оренду (частина 5-га статті 60-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначає відповідна рада. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до відповідних місцевих бюджетів і спрямовують на фінансування заходів, передбачених бюджетами розвитку (частина 6-та статті 60-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Майнові операції, які здійснюють органи місцевого самоврядування з об'єктами права комунальної власності, не повинні ослаблювати економічних основ місцевого самоврядування, зменшувати обсяг та погіршувати умови надання послуг населенню (частина 7-ма статті 60-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Право комунальної власності територіальної громади захищає закон на рівних умовах з правами власності інших суб'єктів. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені в територіальних громадах і передані іншим суб'єктам права власності без згоди безпосередньо територіальної громади або відповідного рішення ради чи уповноваженого нею органу, за винятком випадків, передбачених законом (частина 8-ма статті 60-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради мають право:

- 1) вносити пропозиції про передачу або продаж у комунальну власність відповідних територіальних громад підприємств, установ і організацій, їхніх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної та інших форм власності, якщо вони мають важливе значення для забезпечення комунально-побутових і соціально-культурних потреб територіальних громад;

- 2) на переважне придбання в комунальну власність приміщень, споруд, інших об'єктів, розташованих на відповідній території, якщо вони можуть бути використані для забезпечення

комунально-побутових та соціально-культурних потреб територіальних громад;

3) мати об'єкти комунальної власності за межами відповідних адміністративно-територіальних одиниць (частина 9-та статті 60-ї Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»),

5.1.2. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ - ЦЕ УМИСНЕ ДЛЯ ОДЕРЖАННЯ БУДЬ-ЯКОЇ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ДЛЯ СЕБЕ АБО ІНШОЇ ФІЗИЧНОЇ АБО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ВЛАДИ ЧИ СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА ВСУПЕРЕЧ ІНТЕРЕСАМ СЛУЖБИ (частина 1-ша статті 364-ї ККУ).

Згідно з частиною 1-ю статті 364-ї ККУ за **зловживання владою або службовим становищем**, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, карають арештом на термін до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років, із штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та зі спеціальною конфіскацією.

За те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, карають позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років зі штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та зі спеціальною конфіскацією (частина 2-га статті 364-ї ККУ).

Зауважмо, що відповідно до примітки 1-ї до статті 364-ї ККУ службовими особами в цій статті і далі у статтях 368-й, 368-2, 369-й ККУ є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним

повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особу наділяє повноважний орган державної влади, орган місцевого самоврядування, центральний орган державного управління із спеціальним статусом, повноважний орган чи повноважна особа підприємства, установи, організації, суд або закон.

Для цілей статей 364-ї, 368-ї, 368-2, 369-ї цього Кодексу до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, в чиєму статутному фонді відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства (примітка 2-га до статті 364-ї ККУ).

Істотною шкодою у статтях 364-й, 364-2, 365-й, 365-2, 367-й вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (примітка 3-тя до статті 364-ї ККУ).

Тяжкими наслідками у статтях 364-367-й вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян (примітка 4-та до статті 364-ї ККУ).

За зловживання повноваженнями осіб, які надають публічні послуги, зокрема аудитора, нотаріуса, оцінювача, іншу особу, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, зокрема послуг експерта, арбітражного керівника, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), дотримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, якщо це завдало

істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, карають арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на термін до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією (частина 1-ша статті 365-2 ККУ).

За те саме діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи, особи похилого віку або повторно, караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на термін від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією (частина 2-га статті 365-2 ККУ).

За дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, карають позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років з конфіскацією майна або без такої та зі спеціальною конфіскацією (частина 3-тя статті 365-2 ККУ).

СЛУЖБОВЕ ПІДРОБЛЕННЯ - СКЛАДАННЯ, ВИДАЧА СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ СВІДОМО НЕПРАВДИВИХ ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ, ВНЕСЕННЯ ДО ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ ЗАВДОМО НЕПРАВДИВИХ ВІДОМОСТЕЙ, ІНШЕ ПІДРОБЛЕННЯ ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ (стаття 366 ККУ).

Згідно з частиною 1-ю статті 366-ї ККУ за службове підроблення карають штрафом до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років.

За ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, карають позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років, зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (частина

2-га статті 366-ї ККУ).

СЛУЖБОВА НЕДБАЛІСТЬ - НЕВИКОНАННЯ АБО НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ СВОЇХ СЛУЖБОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ ЧЕРЕЗ НЕСУМЛІННЕ СТАВЛЕННЯ ДО НИХ, ЩО ЗАВДАЛО ІСТОТНОЇ ШКОДИ ОХОРОНЮВАЛЬНИМ ЗАКОНОМ ПРАВАМ, СВОБОДАМ ТА ІНТЕРЕСАМ ОКРЕМИХ ГРОМАДЯН, ДЕРЖАВНИМ ЧИ ГРОМАДСЬКИМ ІНТЕРЕСАМ АБО ІНТЕРЕСАМ ОКРЕМИХ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ (стаття 367-ма ККУ).

Згідно з частиною 1 -ю статті 367-ї ККУ за службову недбалість карають штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на термін до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

За те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, карають позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або без такого.

ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ, А ТАК САМО ПРОХАННЯ НАДАТИ ТАКУ ВИГОДУ ДЛЯ СЕБЕ ЧИ ТРЕТЬОЇ ОСОБИ ЗА ВЧИНЕННЯ ЧИ НЕВЧИНЕННЯ ТАКОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ В ІНТЕРЕСАХ ТОГО, ХТО ПРОПОНУЄ, ОБЦЯЄ ЧИ НАДАЄ НЕПРАВОМІРНУ ВИГОДУ, ЧИ В ІНТЕРЕСАХ ТРЕТЬОЇ ОСОБИ БУДЬ-ЯКОЇ ДІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ НАДАНОЇ ЇЇ ВЛАДИ ЧИ СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА (стаття 368 ККУ).

Згідно з частиною 1-ю статті 368-ї ККУ за прийняття пропозиції, обцянки або одержання неправомірної вигоди службову особу

карають штрафом від тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на термін від двох до чотирьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією.

За діяння, передбачене частиною першою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі, карають позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років та зі спеціальною конфіскацією (частина 2-га статті 368-ї ККУ).

За діяння, передбачене частиною першою або другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, карають позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років, з конфіскацією майна та зі спеціальною конфіскацією (частина 3-тя статті 368-ї ККУ).

За діяння, передбачене частинами першою, другою або третьою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, карають позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років, з конфіскацією майна та зі спеціальною конфіскацією (частина 4-та статті 368-ї ККУ).

Відповідно до примітки 1-ї до статті 368-ї ККУ неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі - така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому розмірі - така, що у п'ятсот і більше разів перевищує

неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Службовими особами, які займають відповідальне становище, у статтях 368-й, 369-й і 382-й цього Кодексу є особи, зазначені в пункті 1-му примітки до статті 364-ї, чиї посади згідно із статтею 25-ю Закону України «Про державну службу» віднесено до третьої, четвертої, п'ятої та шостої категорій, а також судді, прокурори і слідчі, керівники, заступники керівників органів державної влади та управління, органів місцевого самоврядування, їхніх структурних підрозділів та одиниць. Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, у статтях 368-й, 369-й і 382-й цього Кодексу є особи, зазначені в частині першій статті 9-ї Закону України «Про державну службу», та особи, чиї посади згідно із статтею 25-ю Закону України «Про державну службу» віднесено до першої та другої категорій (примітка 2-га до статті 368-ї ККУ).

НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ - ОДЕРЖАННЯ ОСОБОЮ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ У ЗНАЧНОМУ РОЗМІРІ АБО ПЕРЕДАЧА НЕЮ ТАКОЇ ВИГОДИ БЛИЗЬКИМ РОДИЧАМ ЗА ВІДСУТНОСТІ ОЗНАК, ЗАЗНАЧЕНИХ У СТАТТІ 368-Й ЦЬОГО КОДЕКСУ (СТАТТЯ 368-2 ККУ).

Згідно з частиною 1-ю статті 368-2 за незаконне збагачення карають штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років та зі спеціальною конфіскацією і з конфіскацією майна.

За незаконне збагачення, якщо його предметом була неправомірна вигода у великих розмірах, карають обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на термін від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією і з конфіскацією майна (частина 2-га статті 368-2 ККУ).

За незаконне збагачення, якщо його предметом була

неправомірна вигода в особливо великих розмірах, карають позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна (частина 3-тя статті 368-2 ККУ).

Неправомірною вигодою у значному розмірі вважаються грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, на суму, що перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, у великому розмірі - на суму, що перевищує двісті неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, в особливо великому розмірі - на суму, що перевищує п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (примітка до статті 368-2 ККУ).

ПІДКУП СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНО ВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ - ПРОПОЗИЦІЯ ЧИ ОБІЦЯНКА СЛУЖБОВІЙ ОСОБИ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНО ВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ НАДАТИ ЇЙ АБО ТРЕТІЙ ОСОБИ НЕПРАВОМІРНУ ВИГОДУ, А ТАКОЖ НАДАННЯ ТАКОЇ ВИГОДИ АБО ПРОХАННЯ ЇЇ НАДАТИ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗАЗНАЧЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ДІЇ ЧИ ЇЇ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ НАДАНИХ ЇЇ ПОВНОВАЖЕНЬ В ІНТЕРЕСАХ ТОГО, ХТО ПРОПОНУЄ, ОБІЦЯЄ ЧИ НАДАЄ ТАКУ ВИГОДУ, АБО В ІНТЕРЕСАХ ТРЕТЬОЇ ОСОБИ (частина 1-ша статті 368-3 ККУ).

Згідно з частиною 1-ю статті 368-3 ККУ за підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми карають штрафом від ста п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на термін до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, із спеціальною конфіскацією.

За ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, карають штрафом від трьохсот п'ятдесяти до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий термін, із спеціальною конфіскацією (частина 2-га статті 368-3 ККУ).

За прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи карають штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на термін до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий термін, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років та зі спеціальною конфіскацією (частина 3-тя статті 368-3 ККУ).

За дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, карають позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років з конфіскацією майна та зі спеціальною конфіскацією (частина 4-та статті 368-3 ККУ).

Особу, яка пропонувала, обіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняють від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї було вчинено дії щодо вимагання неправомірної вигоди і після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органам, службова особа якого згідно із законом має право повідомляти про підозру (частина 5-та статті 368-3 ККУ).

Відповідно до примітки до статті 368-3 ККУ у статтях 368-3 і далі

у 368-4 цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, що перевищують 1,5 неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, або нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав.

ПІДКУП ОСОБИ, ЯКА НАДАЄ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ,

- ПРОПОЗИЦІЯ ЧИ ОБІЦЯНКА АУДИТОРОВІ, НОТАРІУСУ, ОЦІНЮВАЧОВІ, ІНШІЙ ОСОБИ, ЯКА НЕ Є ДЕРЖАВНИМ СЛУЖБОВЦЕМ, ПОСАДОВОЮ ОСОБОЮ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, АЛЕ ПРОВАДИТЬ ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ, ПОВ'ЯЗАНУ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ, ЗОКРЕМА ПОСЛУГ ЕКСПЕРТА, АРБІТРАЖНОГО КЕРІВНИКА, НЕЗАЛЕЖНОГО ПОСЕРЕДНИКА, ЧЛЕНА ТРУДОВОГО АРБІТРАЖУ, ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДДІ (КОЛИ ВІН ВИКОНУЄ ЦІ ФУНКЦІЇ), НАДАТИ ЙОМУ/ЇЙ АБО ТРЕТІЙ ОСОБИ НЕПРАВОМІРНУ ВИГОДУ, А ТАК САМО НАДАННЯ ТАКОЇ ВИГОДИ АБО ПРОХАННЯ її НАДАННЯ ЗА ВЧИНЕННЯ ОСОБОЮ, ЯКА НАДАЄ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ, ДІЙ АБО її БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ З ВИКОРИСТАННЯМ НАДАНИХ ЇЙ ПОВНОВАЖЕНЬ В ІНТЕРЕСАХ ТОГО, ХТО ПРОПОНУЄ, ОБІЦЯЄ ЧИ НАДАЄ ТАКУ ВИГОДУ, АБО В ІНТЕРЕСАХ ТРЕТЬОЇ ОСОБИ (частина 1 -ша статті 368-4 ККУ).

Згідно з частиною 1-ю статі 368-4 ККУ за підкуп особи, яка надає публічні послуги, карають штрафом від ста п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або обмеженням волі на термін до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, із спеціальною конфіскацією.

За ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, карають штрафом від трьохсот п'ятдесяти до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий термін, із спеціальною конфіскацією (частина 2-га статі 368-4 ККУ).

За прийняття пропозиції, обіцянки або одержання аудитором, нотаріусом, експертом, оцінювачем, третейським суддею або іншою особою, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, а також незалежним посередником чи арбітром під час розгляду колективних трудових спорів неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи карають штрафом від семисот п'ятдесяти до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк від одного до двох років, або арештом на термін до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий термін, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та із спеціальною конфіскацією (частина 3-тя статі 368-4 ККУ).

За дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, карають позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на термін до трьох років, з конфіскацією майна та із спеціальною конфіскацією (частина 4-та статі 368-4 ККУ).

Особу, яка пропонувала, обіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняють від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї було вчинено дії щодо вимагання неправомірної вигоди і після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органам, службовою особою якого згідно із законом має право повідомляти про підозру (частина 5-та статі 368-4 ККУ).

ПРОПОЗИЦІЯ, ОБІЦЯНКА АБО НАДАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВІЙ ОСОБІ, А ТАК САМО НАДАННЯ ТАКОЇ ВИГОДИ ЗА ВЧИНЕННЯ АБО НЕВЧИНЕННЯ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ В ІНТЕРЕСАХ ТОГО, ХТО ПРОПОНУЄ, ОБІЦЯЄ ЧИ НАДАЄ ТАКУ ВИГОДУ, ЧИ В

ІНТЕРЕСАХ ТРЕТЬОЇ ОСОБИ БУДЬ-ЯКОЇ ДІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ НАДАНОЇ ЇЇ ВЛАДИ ЧИ СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА (частина 1-ша статті 369-ї ККУ).

Згідно з частиною 1-ю статті 369-ї ККУ за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі карають штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий термін, із спеціальною конфіскацією.

За діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно, карають позбавленням волі на строк від трьох до шести років із штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з конфіскацією майна або без такої та із спеціальною конфіскацією (частина 2-га статті 369-ї ККУ).

За діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо неправомірну вигоду надавали службовій особі, яка займає відповідальне становище, або вчинені за попередньою змовою групою осіб, карають позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої та із спеціальною конфіскацією (частина 3-тя статті 369-ї ККУ).

За діяння, передбачені частиною першою, другою або третьою цієї статті, якщо неправомірну вигоду надавали службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, або вчинені організованою групою осіб чи її учасником, карають позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої та із спеціальною конфіскацією (частина 4-та статті 369-ї ККУ).

Особу, яка пропонувала, обіцяла чи надала неправомірну вигоду, звільняють від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї було вчинено дії щодо вимагання неправомірної вигоди і після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органам, службова особа якого згідно із законом має право повідомляти про підозру (частина 5-та статті 369-ї ККУ).

ЗЛОВЖИВАННЯ ВПЛИВОМ - ПРОПОЗИЦІЯ, ОБІЦЯНКА АБО НАДАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВІЙ ОСОБІ, ЯКУ ПРОПОНУЮТЬ ЧИ ОБІЦЯЮТЬ (ПОГОДЖУЮТЬ) ЗА ТАКУ ВИГОДУ АБО ЗА НАДАННЯ ТАКОЇ ВИГОДИ ТРЕТІЙ ОСОБІ ВПЛИНУТИ НА УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ ОСОБОЮ, УПОВНОВАЖЕНОЮ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ (стаття 369-2 ККУ).

У примітці до статті 369-2 ККУ зазначено, що особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є особи,* визначені в пунктах 1-3 частини першої статті 4-ї Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», зокрема:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону;

4) посадові особи та працівники юридичних осіб - у разі одержання ними неправомірної вигоди, або одержання від них особами, зазначеними в пунктах 1 і 2 частини першої цієї статті, або за участі цих осіб іншими особами неправомірної вигоди.

Згідно з частиною 1-ю статті 369-2 ККУ за зловживання впливом карають штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на термін до двох років, із спеціальною конфіскацією.

За прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на ухвалення рішення

особою, уповноваженою на виконання функцій держави, або за пропозицію чи обіцянку здійснити вплив за надання такої вигоди карають штрафом від семисот п'ятдесяти до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, із спеціальною конфіскацією (частина 2-га статті 369-2 ККУ).

За прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на ухвалення рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, поєднане з вимаганням такої вигоди, карають позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна та із спеціальною конфіскацією (частина 3-тя статті 369-2 ККУ).

ПРОВОКАЦІЯ ПІДКУПУ - СВІДОМЕ СТВОРЕННЯ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ОБСТАВИН І УМОВ, ЩО ЗУМОВЛЯЮТЬ ПРОПОНУВАННЯ, ОБІЦЯНКУ ЧИ НАДАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ АБО ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ ЧИ ОДЕРЖАННЯ ТАКОЇ ВИГОДИ, ЩОБ ПОТІМ ВИКРИТИ ТОГО, ХТО ПРОПОНУВАВ, ОБІЦЯВ, НАДАВАВ НЕПРАВОМІРНУ ВИГОДУ АБО ПРИЙМАВ ПРОПОЗИЦІЮ, ОБІЦЯНКУ ЧИ ОДЕРЖАВ ТАКУ ВИГОДУ (частина 1-ша статті 370-ї ККУ).

Згідно з частиною 1-ю статті 370-ї за провокацію підкупу карають обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на термін від двох до п'яти років, та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За те саме діяння, вчинене службовою особою правоохоронних органів, карають позбавленням волі на строк від трьох до семи років та зі штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (частина 2-га статті 370-ї ККУ).

5.2. Відповідальність за

адміністративні корупційні проступки

Згідно із статтею 172-4 КУАП порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової і творчої

діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом.

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді), ревізійній комісії господарського товариства), тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.

Відповідно до примітки до цієї статті суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в пункті 1-му частини першої статті 4-ї Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Згідно із статтею 172-5 **порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви)** тягне за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви).

Порушення встановленої законом заборони щодо одержання дарунка (пожертви) тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви).

Згідно із статтею 172-6 КУАП про порушення вимог фінансового контролю **неподання або несвоєчасне подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру**, передбаченої Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Подання свідомо недостовірних відомостей у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, передбаченої Законом України «Про засади запобігання і

протидії корупції», тягне за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, які відповідно до частини першої статті 12-ї Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» зобов'язані подавати декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру.

Згідно із статтею 172-7 КУАП про порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів **неповідомлення особою безпосереднього керівника у випадках, передбачених законом, про наявність конфлікту інтересів** тягне за собою накладення штрафу від десяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в пункті 1-му, підпунктах «а», «б» пункту 2-го частини першої статті 4-ї Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». >

У цій статті під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість ухвалення рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

Згідно із статтею 172-8 про незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень, **незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень**, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Згідно із статтею 172-9 КУАП невиконання передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їхніх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного

правопорушення тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

В. ФІЛІПОВСЬКИЙ, М. КРУЖИЛІН, В. САБІНІН

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ
У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ
ЗА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ
Практичний посібник

За літературної редакції *Ярослава Довгана*
Верстка *Стефанії Шеремети*
Коректура *Лідії Левицької*

Видавництво «Лілея-НВ»
А/С 250
вул. Незалежності, 18/2
м. Івано-Франківськ, 76018
Тел.: (0842) 54-26-48
Свідоцтво ІФ №8 від 28.12.2000/л.